

KAZETARITZA ETA LITERATURA ELKARLANEAN

Karmelo Landa Mendibe

euskarazko **kazetaritza**ren I. kongresua

1.- Kazetaritza eta Literatura, errealtatearen eta fikzioaren mugetan:

Gaur egun kazetaritzaren eta literaturaren bideak gurutzatu egiten dira etengabe, baina kazetari askok ez du berau gustura hartzen, ez baitaki zer irabaz dezakeen informazioaren eremuak ohiko fikzioaren eraginetik. Are gehiago, gaur egungo mundu globalizatuan zaila gertatzen da jakiten nola eta zergatik sortu den harreman deseroso hori, eta zertara datorren itxuraz ondo bereizita behar luketen bi eremuok nahastea. Egin daitekeen konstatazioa da, hala ere, gurera ere heldu dela, eta indar handiz, postfikzioaren eragina.

Duela gutxi arte pentsaezina zirudien moduz eta indarrez sartzen dira gurean ere, barru-barruraino, nazioarteko sistema kultural hegemonikoaren agendan markaturiko gaiak eta moduak; adibide baterako, txosten hau prestatzen ari nintzen garai berean, udaren hasieran, Bihotz Bakartien Klub literarioak bere kurtsoa ixteko Kirmen Uribe ekarri zuen Larrabetzuko eskolara, eta honek Sylvia Plath eta Ted Hughes idazle bikotearen harreman dramatikoa azaldu zigun, gai interesgarri bezain exotikoa gure ordu-arteko errepertorioan; gaiak ukiturik, beraz, jo nuen informazio gehiagoren bila, eta berehala konprobatu nuen gori-gorian ziharduela gaiak errepertorio anglosaxoian eta, honen eraginez, baita espainiarrean ere: handik egun gutxira, El Pais egunkariko “Babelia” (1) gehigarri literarioaren gai nagusia zen Janet Malcolm kazetari estatubatuarra eta bereziki honen liburu-erreportaje luzea: “Emakumea isiltasunean: Sylvia Plath eta Ted Hughes”. Bada Janet Malcolm berau, “The New Yorker” aldizkari prestigiodunean erreportaje luzeak egiten dituen da, halaber, beste liburu bikain baten egilea, gure gaurko gaia bete-betean ukitzen duena: “Kazetaria eta hiltzailea”.

“Errealtatea bera ezin ikusteraino ergela edo harroputza ez den edozein kazetarik badaki berak egiten duena moralki defendaezina dela” dio kazetariak aipaturiko liburu-erreportaje honen hasieran (Malcolm, 2004: 23). Esaldi probokatzaile honen azpian, kazetariak errealtatea azaldu baino gehiago “bertsionatu” edo are gehiago “traizionatu” egiten duen tesia gordetzen da, batere lasaigarria gertatzen ez dena, egia esan. Baina tesi hau liburuan kontatzen den Mac Ginnisen kasu errealean oinarritzen du: Mac Ginnis kazetariak Jeffrey Mac Donalden enkargua hartu du, epaitegietan hiru hilketak egitearen akusaziotik defentsa egokia prestatzeko elkarrizketa egin diezaion; kazetariak akusatuaren konfiantza irabazi du informazioa atera ahal izateko, baina ondoren traizionatu egin du, informazio hori akusazioaren esku jarritz. Bertsio eta interes kontrajarrien sare konplexu horretan, ia ezinezkoa gertatuko da errealtatean zer gertatu zen jakitea.

Errealtatea modu objektiboan hitzen bitartez ordezkatu ahal izateko mesfidantza hedatu da, eta horrekin batera kazetaritza objektibistaren, hirugarren pertsona idazten denaren krisia agertu; lehen pertsona indartu egiten da kazetaritzan, literaturan bezala, errealtateari ematen zaion begirada subjektiboaren balioa, berau agerikoa eta beraz zintzoa baldin bada.

2.- Kazetaritza-Literatura harremanen iturburua:

Hari honi tiraka uler daiteke, orduan, literaturaren eta kazetaritzaren arteko harreman sinergikoa. Non dago, baina, hari horren muturra?:

a. Hizkuntza bera da iturria: kazetaritzan zein literaturan, komunikazioa hizkuntzaren bitartez burutzen da.

b. Kazetaritzaren teoria tradizionalak hizkuntzaren erabileraz eta funtzioez zuen ikuspuntu objektibista hura aldatu egin da gaur egun. Ez dago, gaurko ikuspuntutik, objektua eta subjektua modu absolutuan bereizterik, eta hizkuntzak ezin du balizko “errealitate”aren berri objektibo eta guztiz neutrala eman, hizkuntza ez baita inoiz denotatibo hutsa, bere alde konotatiboa ere baduelako.

c. Hizkuntza ez da bakarrik deskribapena; burutapena ere bada, zerbait burutzera bideratua, esatea egitea ere badelako. Zerbait esateagatik, beste pertsona batengan eragin dezakegu, zerbait egitera bultzatu.

Bai literaturak bai kazetaritzak komunikazioa burutzeko hizkuntza bera darabilte, eta komunikatu nahi duten esperientzia hitz bihurtu edo “hitzartu” egin behar dute. Hori egin ahal izateko, nahi edo ez, esperientzia hori “fabulatu” egin behar dute, hitz aukeratuen bitartez irudi mentalak probokatuz eta modu horretan komunikazioa lortuz.

Hizkuntzaren erabilera oro kontsideratzen da gaur egun estilo-markaz lagundua, eta ez dago, beraz, hizkuntza neutro-objektiborik.

d. Kazetaritzaren eta literaturaren arteko bereizketa, beraz, gradukoa da: hizkuntzak, baten kasuan erreferentzialtasun handiagoa du, bestearenean fabulazio handiagoa.

Graduazio horren arabera generoak desberdintzen dira: kazetaritza informatiboa izango da erreferentzialtasunik handiena agertzen duen generoa.

Kazetaritza eta Literatura hizkuntzaren Iturri bereko direla-eta, konbergentzia-prozesua gertatzen ari da batetik bestera.

Aurreko ikuspegi hedatuak fikzioarekin lotzen zuen eskusiboan literatura sormena, eta, ondorioz, literaturaren erresumatik desterratu egin zituen kronika, erreportajea eta biografia; literatura, bestalde, idazle sortzailearen irudimenaren fruitutzat aurkezten zitzaigun ikuspegi neoerromantikoan. Horrela, literaturtasuna eta fikzioa pareko agertzen ziren.

Gaur egun Literatura fikzioaren eta estetikaren eremuak baino urrunago eraman nahi da, eta definizio berri zehatzagoak proposatzen dira Literaturaz: “izaera estetiko

duen ezagutza bidea, esperientziaren kalitatea hizkuntzaren bitartez bereganatu eta adierazi nahi duena”. (Chillon, 1999: 69-70)

Literatura, beraz, fikzioaren eremu hutsetik esperientziaren kalitatea zehaztera etorri zaigu, eta ezagutza-bide berezi moduan agertu.

Hau bera adierazten zuen Harkaitz Canok zera zioenean: “Gero eta zentzu gehiago du fikzioa errealtatean txertatzeak”; “liburuko pertsonaiak benetakoak izan arren, denek ondo funtzionatzen dute fikzio bezala”, zioen Canok, eta horren zergatia argitu nahian, gehitu zuen New Yorkek, kronika horien guneak, “irrealitate” batean bizitzeko aukera ematen duela.

“Inork ez du fikzio baten parte izan nahi, eta are gutxiago oraindik, fikzio hori benetako denean”, (Cano, 2000) Gerora, 2001eko irailaren 11n New Yorken bertan gertatuak dimentsio berezia eskaini diote Harkaitz Canok 2000ko azaroan esandako hitz mamitsuoi.

Bizitzako hainbat egoera ezingo genituzke ulertu nahiz adierazi, hizkuntzaren erabilera estetiko hori gabe, literaturarik gabe.

Beraz, Literatura Kazetaritzaren eremuan sartu zaigu, sentsibiltate errealista berria indartu den unean.

? Prosa literarioak lekukotasuna eta niaren literatura garatu du: oroimena oinarri, bidaia liburuetan, etab; bidaia baten inguruko kronika literarioak ugaritu egin dira.

? Kazetaritzaren eta Literaturaren mugan edo eremu komunean kokatzen dira zenbait esperientzia berri, eta sailkapena ez da erraza gertatzen; oraintsu gertatu zait hau ilustratzen duen adibidea: lehen aipatu dudan Janet Malcolm kazetariaren 3 erreportaje-liburu eskatzera joan nintzen Bilbon den liburu-dendarik handi eta antolatuenara; kostatu zitzaien aurkitzea, bakarra ere ez baitzegoen Kazetaritza sailean: “Kazetaria eta hiltzailea”, Mc Guinnis kasuaz ari dena, Literaturan agertu zen, “Emakumea isiltasunean”, Sylvia Plath-Ted Hugues harremanen azalpen biografikoa, berriz, liburu feministen artean; eta “Psikoanalisi: ezinezko lanbidea” erreportajea, Psikologia sailean.

3.- Sinergiak nondik nora

Nolanahi ere, arlo bi hauen arteko sinergia aztertu nahian gabiltzala, aitortu behar dugu bidea ez dela zentzu bakarrekoa gertatu, Literaturatik Kazetaritzara, alegia; kontrako bidea ere egin izan baita, eta Kazetaritzak ezagutu du azkenaldian Literaturarako joera markatua, informazioaren eremutik bertatik hasita, gainera:

* Albistea aurkezteko orduan, kazetaritzak “I make news” hartara urratsa egin zuenetik, aurrera egin du etengabe narratibizazioaren bidean, eta ondoren,

albistearen kudeaketa eta interpretazioa landu izan du: noiz eman argitara, zer testuinguru sortu...

Bide horretan, argigarria gertatzen da Habermas irakasleak esan duena:

“Albisteak, formatuan bai eta estiloan, narrazio bezala aurkezten dira; gero eta maizago, gertatuaren eta fikzioaren arteko muga ezabatu egiten da”. (Habermas, 1986: 197)

Habermas maila teorikoan kokatzen dela esango dit norbaitek, baina kazetaritza “praktikoak” ere honako orientazioa hartu du:

“Sarreratxo informatiboek ez dute zertan hotz eta urrunak izan, kazetariaren esku literario edo deskriptiborik gabeak... beti onartu behar dira kontakizuna aberasten duten autorearen ekarpenak”. (Grijelmo, 2000:35)

* Erreportajea lantzeko orduan: kazetaritzak ez du nahiko gertatu dena kontatzearekin; hortik harantzago, motibazioak eta ondorioak eskaini nahi ditu. Gertakariei kolorea gehitu nahi zaie, errealitatea egitura estetikoetan antolatu.

Honako orientazioak ematen dira orain erreportajeak idazteko:

“Erreportajea informazio-testua da bai, baina albisteak, pertsonaia desberdinen deklarazioak, giroa, kolorea, eta batez ere deskribapena eskatzen dituen. Albiste bera baino gehiago egokitzen da erreportajea estilo literariora (lehenago esan dugun arren albisteekin ere literatura ona egin daitekeela)”. (Grijelmo, 2000:58)

Postfikzioa: lan dokumentala eta literaturaren prozedurak elkarlotuz, fikzio-ez fikzio muga lehen oso markatua, aldatu egiten da.

? Genero hibridoak sortu dira : “tranche de vie”, sinesgarritasun efektua sortuz.

? Literatura-kazetaritza hibrido horiek, egunkarietan argitaratu eta bertan toki finkoa lortzen badute ere, literaturaren baliabide espezifikoak nabarmentzen dituzte, hala nola konparazio eta metafora ausartak.

Metaforaren erabilera gomendatu egiten dute kazetaritza-metodo berrietan:

“Metafora da estiloa. Inork ezingo du artikulugile gradua lortu metaforaren erabileran lizentziatu bihurtzen ez bada.

Kazetariak, esaldi arrunt samarra jarri duela susmatzen duen bakoitzean, metaforari eskua luzatu behar dio, eta esaldi hori irudi literario batez ordezkatu”.

? Prentsa idatziak informazio arinaren monopolioa galtzen duen heinean, irratitelebistaren mesedetan, posibilitate berriak landu behar ditu kazetaritza idatziak:

horregatik bilatzen da errealitatearen azterketan sakontzea, Truman Capotek markatu zuen ildotik: kazetaritza maila horizontalean mugitzen da; narratiba, aldiz, maila bertikalean, pertsonaian eta gertakarian sakonduz .

Ildo horretan segituz, kazetaritza-genero eta modu berriak garatu dira:

- ? kazetaritza parte-hartzailea
- ? interpretatzailea
- ? ikertzailea

Prozedurak ere berritu egin dira, Tom Wolfek eta New Journalism eskolak hasitako bidetik: eszena, elkarrizketa osoa, ikuspuntua, erretratu globala...

Alde batetik, saturazio-erreportaje deitua landu izan da, gai baten inguruan dokumentazio eta lekukotasun ugari pilatuz, horretan oinarritu ahal izateko “kazetari orojakile” baten idazkera (garai bateko idazle orojakilearen aldakia, hain zuzen).

Zutabe edo komentarioaren gainera, erreportajeak lortu du prestigioa; iritziak ez du mugimendurik, erreportajeak aldiz bizitza du, errealitatea interpretatu eta birsortuz.

Elkarrizketa eta erretratuaren generoa ere, literaturatik hartu eta bete-betean sartu da kazetaritzan, eta subjektibitate gradu handia onartzen zaio kazetariari, egotismoan erori ezean behintzat.

Gure prentsan, elkarrizketa-girotu estilo berrikoak saiatu izan dira azken urteotan, bai idazleen bai kazetarien aldetik, eta egunkari eta aldizkari formatuan argitaratu, batzuetan sail finkoa ere osatuz. Aipagarria da elkarrizketa-liburuaren formatua, Hasier Etxeberriak bost euskal idazlerekin berbetan burutu zuena.

Kultura idatzitik ikus-entzunezkora doan garaian bizi omen gara, baina hala ere, aldaketa sakon honek kazetaritzaren eta literaturaren arteko harremanak sendotu baizik ez dituela egiten ematen du; ikus-entzunezko eremua oso emankor agertzen da kazetaritza-literatura elkarlanean. Horrela azaldu izan da bilakaera hau:

“Hitzaren heriotza adierazi ordez, ... ikus-entzunezkoen unibertsoan gertatzen den honen birkokapena ulertu behar... Garai prometeikoak bizi izan ditu eta bizi ditu literaturak, liburutegietako jainkoei kendu eta gizakiei emana izan beharko deneko garaiak”....”Benetan existitzen den irakurlearen izaera mutantea onartu behar dela, besterik ez da”. (Vazquez Montalban, 1998: 192, 214)

Komunikazioa, bestalde, ez da inola ere eremu neutralean gertatzen. Aitzitik, gizarte globalizatu eta tentsionatu honetan, gaien agenda, interpretazioa, hizkuntza bera ere markaturik agertzen zaizkigu maizegi, goitik beherako dinamika astunen bidez. Eragin hori literaturara ere luzatzen ari dela esan daiteke gaur.

“Unibertsaltasunak ez dakar gau tolerantzia edo errezepzio baliorik. Bere dogma propioa darama. Supermerkatuan ez dute tokiko produkturik nahi... best seller angloamerikarrak erakusten dituzte, eta bazter batera ezkututzen dituzte toki bereko

hizkuntzan idatziriko jatorrizko lanak, nahiz hizkuntza propioa izan ondasun berekoa". (Vazquez Montalban, 1998: 215)

Literaturaren ezaugarri izan den obraren pertsonalizazioa kazetaritzara zabaldu da, batez ere kronika generoan, honek egilearen ikuspegi pertsonala gehitzen duelako, eta kazetaritza "autore-lana" bilakatzen ari da, bai ikus-entzunezkoetan baita idatzian.

Generoen alorrean bizi dugu egunotan nahasmendurik nabarmenena, aldaketa arinak eta ugari gertatu direlako hain zuzen; hibridazioaren ondorioz, helburu estetikoak eta informatiboak elkarlotu egin dira, eta irakurle-entzulea mezua deskodetzeko orduan harritu egiten da sarri, ez baitaki zer ikuspegitatik hartu behar duen mezu konkretua.

Hau hala gertatzen ari da komunikabide guztietan, baina azkarrago ikus-entzunezkoetan: "mazedonia-programa" deituetan genero desberdinetako atalak nahasten dira, formatu desberdinak tartekatuz... Dokudramaren kasuan, adibidez, gero eta maizago ikusten dugu zenbait telebista kateetako albistegietan genero informatibo "berri" honen erabilera bitxia: gertakari baten irudirik ezean, aktoreen bitartez, birsortu egiten dute gertatua, eta huraxe eskaini informatiboan, eta ez da beti markatzen dramatizazioa denik.

? Oro har, kazetaritzaren jite komunikatibo-interpretatiboa garapen fase arinean aurkitzen da, beste zenbait arlotatik eta bereziki literaturatik baliabideak, metodoak... eta autoreak fagozitatuz.

1. Azkenaldian ezagutzen dugun kazetaritza-literatura harremana ez da motibazio estetiko hutsez gertatzen. Gertakarien berri emateko orduan, horietan sakondu beharrak eta albistearen testuingurua, zergatia eta nolatasuna eskaini nahiak bultzatzen du kazetaritza literaturaren metodo eta moduetara.

2. Edonola ere, modu gradualean gertatzen da kazetaritza-literatura harremana, eta graduazio hori hizkuntzaren erabilera berezituak neurtzen du.

3. Hurbilketa hori posible baldin bada, kazetaritzaren eta literaturaren berezkotasuna bortxatu gabe, hizkuntza beraren erabilerari esker da eta, batez ere, sakonean biek ere komunikazioa dutelako helburu.

Bat egiten dute, beraz, informazioa eskaini nahiz esperientziari antolaketa estetikoa eman baino harantzago, kazetaritza zein literatura biak ezagutza-bide direlako, eta biek ere, batera denotatiboa zein konotatiboa den hizkuntza bera darabiltelako.

4. Hurbilketa zentzu bietan ari da gertatzen:

? alde batetik, literaturan sentsibiltate errealista berria indartu da, eta genero berriak ezagutu dira komunikazio-nahiari segika: "short-stories edo

“labur-laburrak”, eta aspaldiko beste batzuk gaurkotu eta berrindartu: bidaiak, erreportaje-nobelak, etab.

? bestalde, kazetaritzan albistearen “kudeaketa”, erreportajearen dimentsio berria, elkarrizketa eta erretratu subjektibizatua, eta oro har, hibrido berrien agerpena nabarmendu egin da.

5. Harreman horren ondorio: kazetaritza arauemaitetik beste irizpide zabalago baterako bidean aurkitzen gara, komunikazioa eta interpretazioa helburutzat hartuta.

4.- Euskarazko Kazetaritza eta Literatura: elkarlanaren zergatiak:

Euskarazko Kazetaritzan ere nabarmendu izan dira arestian aipatu ditugun joera horiek guztiak, jatorri nagusia kultura anglosaxoian edo zehatzago iparramerikarrean dutenak; baina euskal kulturaren kasuan badira elkarlan horretara bultzatzen duten arrazoi endogeno garrantzitsuak, ondoren nabarmendu nahi direnak.

Izan ere, bi eremuon arteko elkarlana, aspalditik badator ere, azken mende laurdenean sendotu dela esan daiteke. Euskal idazleek behin eta berriro jo dute, eta zentzu kolektiboan sarritan, euskal prentsaren eremura, eta kasu horietako batzuk gogoratzea ondo dator:

? 1976. urtea, Euskal Kazetaritzaren Urtea izendatua izan zen, euskarazko prentsari bultzada berritzailea emateko asmoz.

? *Deiari* erantzunez bezala, hurrengo urtean, 1977an, idazle-mobilizazio adierazgarria gertatu zen prentsa idatziaren eremuan: *Zeruko Argian* “Baietz astea gaizki bukatu” sailari eutsi zioten Koldo Izagirre, Ramon Saizarbitoria, Bernardo Atxaga eta Ibon Sarasolak.

? 1979-80 urteetan, *Oh! Euzkadi* saila lehenik, aldizkaria gero bultzatu ziren, kazetaritzako elementu anitzez osatuak.

? Oraintsuago, eta *Euskaldunon Egunkariaren* jaiotzarekin batera, berriro ere bertaratu zen idazle-andana, eta besteak beste, 1993-95 urteetan *Hitz lau* saila osatu zuten Koldo Izagirre, Ramon Saizarbitoria, Anjel Lertxundi, Xabier Lete eta Joxe Agustin Arrietak.

? *Egunkaria* itxi zutenean, *Berria* abian jartzeko prozesuan bidenabar aipagarria izan da eta da idazle-mobilizazioa, eta are *Berriaren* orrialdeetan ematen den idazleen aldiroko eta eguneroko lana aipatu behar da, batik bat Cano-Lertxundi-Lujanbio “triangelu” sonatua.

Baina zergatik eta zertara datoz euskal idazleak prentsa idatziaren eremura? eta zergatik agertzen dira maiz talde-lanean bezala?

Euskal komunikazioaren eta literaturaren sistema propioa osatzera, edo nahiago bada, euskal kulturaren polisistema (2) antolatzen.

Izan ere, frankismoaren amaierarekin batera, euskal gizartean sistema linguistiko, komunikatibo, literario, eta, oro har, kultural propioa antolatzeko premia nabarmendu egiten da. Baina premia horri ezin zaio banaka erantzun; aitzitik, ezinbestekoa da erantzun kolektiboa eta antolatua, sistema propio batek behar dituen osagarri guztiak lortu nahi badira, bederen.

Prentsa idatziaren kasuan, premia hori zenbaterainokoa den azaldu digu oraintsu Aitor Zuberogoitiak, doktorego tesiaren aurkezpenean: “Sistema erreferentzial propioa eskaini behar du euskal prentsak” (Zuberogoitia, 2003:12) esan digu Zuberogoitiak, euskara hutsezko komunikazio-esparru autozentratua antolatzen deituz.

Baina kontua da, premia hori ez dela prentsaren behar eksklusiboa; aitzitik, sistema kultural guztiak elkarloturik agertu behar dute, elkar elikatuz, eraginkortasuna lortzeko orduan, eta ondorioz, euskarazko literaturak ezinbestez beharko du euskarazko prentsa, irakurleria eta merkatu propioa izan eta erreperitorio aberatsa garatu ahal izateko.

Guzti hau modu egokian ulertu eta aztertu ahal izateko, lehenengo eta behin kazetariaren nahiz idazlearen ikuspegi erromantiko zaharkitua gainditu behar da, zeinaren arabera sormen-lan individuala goraipatu eta elkarreragina eta lan kolektiboa estaltzen diren. Oso bestelako begiez begiratu behar ditugu kazetariaren eta idazlearen lanak, eta literaturak eta prentsak gizartearekin duten harreman konplexua aztertu.

Literaturak, bere funtzio estetiko ezagunaz edo lehenago azaldu dugun giza-komunikazio berezia lortzeaz aparte, baditu beste hainbat funtzio sozial edo kolektibo, hala nola kultura eta nortasunaren osatzean eta nazioen antolaketan. Modu honetan kontsideratuz, harreman-sistema propioa da literatura, komunitate linguistiko zehatzetan garatzen dena, eta komunikazio-era berezia lortzen duena, bere lege propioen bitartez.

Gainera, sistema dinamikoa da, diakroniaz aparte, hau da, garapen historikoaz gain, harreman sinkronikoak garatzen dituen; sistema propioan eta baita beste sistemekiko harremanetan ere. Sistema irekia osatzen du, beraz, baina era berean ezaugarri edo balio propioak definituz.

Edozein sistema bezala, hierarkiaren legeak eta lehiarenak ere barruan ditu, eta kanon edo ereduaren bitartez antolatzen da garai zehatz bakoitzean.

Guretzat orain garrantzi berezia duena zera da: sistema edo polisistema horiek (literatura, prentsa...) komunitate zehatzetan ematen direla; baina komunitate horiek ez dira beti nazio antolatu gisa agertzen, eta hau da gure kasua hain zuzen; horrela gertatzen denean, sistema desberdinen-kontrajarrien arteko harreman konplexuak

garatzen dira, harreman intersistemikoak, eta egoera definizioa ez da egonkorra gertatzen: sistema batzuek besteetan eragin eta asimilatze joera baitute.

Testuinguru zehatz honetan, aparteko garrantzia hartzen du sistema propioen legitimazio eta instituzionalizazio-mailak. Eta honetara dator, hain zuzen, idazleen eta kazetarien funtzio sozial kolektiboa gurea bezalako koiuntura soziohistorikoetan.

Lan kolektibo horren ondorioz sortzen dira egitura sinbolikoak komunitate bakoitzean, eta komunitate hori **arlo** (3) antolatu zehatzetan egituratzen da, arlo bakoitzak bere pentsatzeko modu edo ezaugarri subjektibo komun batzuk eta **habitus** (3) zehatzak garatzen dituelarik.

Bada, esan daiteke gaur euskarazko kazetaritzak eta literaturak **arlo** baten eraikuntzan dihardutela, horretarako beharrezko diren pentsatu-esan-idatzi-adierazi –ekin moduak edo **habitus** komunak garatzeko prozesuan, eta horregatik elkartzen direla oso maiz eremu bertsuetan. Bestela esanda, euskal kulturaren polisistema osatzeko bidean dihardutelako oraindik orain.

Zentzu horretan, bai euskarazko literaturak bai kazetaritzak badute funtzio komun garrantzitsua: sistema propio baten kohesio soziokulturala lortu.

Nola burutzen dute betebeharrak hori?: eragile sozio-semiotikoen bitartez: hauen artean kokatzen ditugu idazleak, kazetariak, irakasleak, kritikoak... oro har testu-sortzaile dei ditzakegun guztiak.

Testu ahalik eta gehien hizkuntza propioan sortzea lehen mailako betebeharra da, hain zuzen ere testu horien bidez sortzen ditugulako irakurketa-ohiturak, idazkera-estiloak... oro har, komunitate linguistiko eta nazionala kohesionatzeko oinarritzeko elementuak. Testu hauen egunerokotasunean euskarazko prentsa idatziak lehen mailako eginkizuna hartzen du, jakina.

Testuok, gainera, idatziak badira, egonkortasuna lortzen dute, eta tradizioaren osagarri bilakatu, komunitate propioaren legitimazio subjektiboari lagunduz (gogoratu, honetaz eta adibide gisa, oraintsu Perez de Lazarragaren testuaren aurkikuntzak gure artean sortu duen zirrara ez kasualitatezkoa).

Euskarazko prentsak eta literaturak, ikuspegi funtzional honetatik begiratuta, agertzen duten ezaugarriak behinena zera da: interferentzia –giro batean bete-beterik murgildurik daudela, alegia. Ez daude berezko garapen orekatu bat izateko baldintzetan, ez eta hurrik eman ere. Interferentzia giro horretan, gainera, arlo propioa osatzeko orduan, zailtasun bereziak aurkitzen dituzte, aldamenen (edo gainen) dituzten beste sistema komunikatibo eta literarioen eragina oso indartsua izateaz gain, bortitza eta indarrezkoa ere badelako sarriegi. Gogora dezagun, besteak beste, *Euskaldunon Egunkaria* zen euskarazko egunkari bakarraren itxiera, eta interpreta dezagun itxiera hori ikuspegi funtzional honetatik, zergati sakonak edo, gutxienez, ondorio sakonak modu egokian ezagutu ahal izateko.

Honen kontura zera hartu behar dugu kontuan: interferentzia giro hori ez dela inoiz “arrazoiaren” eta zentzunaren bideetatik erabakitzen, arrazoiak eta zentzunak berek “nortasun nazional” zehatz bat agertzen baitute.

Kontua, orduan, beste nonbait kokatu behar da, euskarazko kazetarien eta idazleen kasuetan: jarrera sistemikoan, alegia.

Zeri deitzen diogu jarrera sistemikoa?: kazetari edo idazle bakoitzak edo, zentzu zabalagoan, komunikabide, argitaletxe, instituzio bakoitzak agertzen duen sistema kultural-linguistiko zehatz batekiko identifikazioari ematen diogu izen hori.

Kontzeptu horrek beste zabalago bat aurre-suposatzen du: arlo nazionalarena, alegia; arlo literario edo komunikatibo bakoitza, modu naturalean, arlo nazional batean txertatzen den onarpena (4).

Puntu honetara iritsiz gero, ondorio global modura esan daiteke euskarazko prentsa eta literatura elkarlanera bultzatzen dituzten faktoreen artean badirela:

- a) alde batetik nazioarteko komunikazio-sistemak baita literaturaren norabide berriek eragindako sinergiak, txosten honen lehen atalean aztertu ditugunak, eta
- b) badirela halaber euskal kulturaren polisistemaren egoera bereziak eragiten dituztenak, eta azken hauek gerta daitezkeela determinatzaile sistema kultural propioa, ondo egituratua, orekatua izan edo ez erabakitzeko orduan.

Euskal Kazetaritzaren 1. Kongresu honek bigarren multzo honetan eragin dezake modu berezian, sistema kultural propioan gertatzen diren sinergiak, bereziki arlo literarioaren eta komunikatiboaren artekoak, indartuz.

oharrak:

- 1).- ikus honetaz “El País” egunkaria, 2004ko ekainaren 26a, “Babelia gehigarria, 1-3 orr.
- 2).- “Polisistema” kontzeptua hemen Itamar EVEN-ZOHAR irakaslearen zentzuan erabilia da (Even Zohar, 1999: 23).
- 3).- “arlo” zein “habitus” kontzeptuak, Pierre Bourdieuren zentzuan (Bourdieu, 2002: 108, 270)

4).- arlo nazionalaren definizio egoki bat Anton Figueroa irakasleak eskaintzen diguna (Figueroa, 2003: 16)

bibliografia:

- ? Bourdieu, Pierre: "Las reglas del arte. (Génesis y estructura del campo literario)", Bartzelona , Anagrama 2002
 - ? Chillón, Albert: "Literatura y periodismo, una tradición de relaciones promiscuas", Universitat autonoma Barcelona, 1999
 - ? Even-Zohar, Itamar: "Factores y dependencias en la cultura. Una revisión de la teoría de los polisistemas", in ZZ.II., "Teoría de los polisistemas", Arco/Libros 1999, Madril
 - ? Figueroa, Antón: "Literatura y ámbitos nacionales", hitzaldiaren testua, EHUko Udako Ikastaroak, Donostia 2003.
 - ? Habermas, Jurgen: "Historia y crítica de la opinión pública", Gustavo Gili, Bartzelona 1986
 - ? Lodge, David: "La conciencia y la novela", Península, Bartzelona, 2004
 - ? Malcolm, Janet. "El periodista y el asesino", Gedisa, Bartzelona 2004
 - ? Zuberogoitia, Aitor: Elkarrietzeta, "Berria" egunkaria, 2003ko martxoaren 26a, 12. orr.
-